

INHOUD

EN TOCH	9
DE ROEP VAN DE NATUUR	31
Heel natuurlijk	37
Het is hoe het niet is	53
Make love, not war!	67
Zijn en moeten	75
DIEPTEVREES	87
Ken uzelf!	93
Herinneringsgeweld	103
Auteursmacht	119
Angstlus	145
HOOGTEVREES	153
Wederzijds gebruik	159
Maskerade	171
Schaamte meten	181
Het gelach van de natuur	197
VALHOOGTE	215
La petite mort	221
Studiereizen	231
Niet één moment wordt eeuwigheid	247
Over de rest van de wereld	257

LIEFDESLEVEN	265
OVER HET KIJKGENOT	
Epiloog van Willi Winkler	271
Dankwoord	281
Verder lezen	283
Over de afbeeldingen	291

EN TOCH

*If you are a woman, challenging patriarchy, and you're
bringing sex and sexuality to conversation,
run for your life.*

Leyla Hussein, medeoprichter van Daughters of Eve, 2018

Dit boek is zinloos. Te kalm voor een rumoerige tijd, te vriendelijk voor de hedendaagse haatcultuur, volstrekt verkeerd aangekleed voor de alzijdige zelfprofilering, maar bovenal te welwillend voor het eerste kwart van een eeuw die, zoals zovele hiervoor, volledig in het teken staat van strijd. Seks is ook aan het begin van de eenentwintigste eeuw geen onderwerp om het over te hebben, tenzij je op het oorlogspad bent. Is het echt zo dat we, met de zorgen van voor de eeuwwisseling amper achter de rug, nu alweer niets beters kunnen verzinnen dan ons in loopgraven te verschansen? Vrouwen bewapenen zich tegen mannen, mannen tegen vrouwen, en als ook maar iemand niet precies volgens het voorschrift liefheeft, trekt iedereen gezamenlijk ten strijde tegen wat binnen hun voorstellingskracht niet eenduidig genoeg is. Het is een ramp om met de eigen begeertes in geen enkel hokje te passen. Overal een naam voor te bedenken lijkt de enige weg tot althans een minimum aan acceptatie. Anders zijn kan, maar toch zeker niet op een individuele manier, zeker niet alleen. Blijkbaar is zelfs de eigen identiteit enkel denkbaar als er een begrip voor is, en er dus een regel aan ten grondslag ligt. Seks

is – alleen daarover bestaat kennelijk overeenstemming – te gevaarlijk om ongecontroleerd te blijven. Seks lijkt de negatie van alles waar het ons éígenlijk om gaat.

De gedachte dat het beter is om zorg te dragen voor de lichamelijke aanraking dan je er zorgen over te maken, lijkt zo absurd dat we er niet eens opkomen bij de vraag hoe consequent we de verspreiding van een virus werkelijk willen bestrijden. Feesten en werken, school en vakantie – wie al tevreden is als dat nog net mogelijk is, heeft blijkbaar de mogelijkheid al opgegeven dat we elkaar weer onbekommerd kunnen aanraken zonder datgene wat we begeren in gevaar te brengen. Beleeft menigeen *social distancing* misschien zelfs als een opluchting, als een welkom argument tegen de lichamelijke toenadering? Het zou niet verrassend zijn.

In de Europese traditie geldt seks als het tegendeel van cultuur, en cultuur is het bolwerk tegen het dier, waarvan de mens zich beslist moet onderscheiden. Het christendom stond al in een traditie van angst voor het lichaam, die vervolgens zijn grondtoon werd: seks, dat is de kern van onze natuur en verder niets, eerst beschouwd als het tegendeel van het goddelijke, veel later als dat van de rede. Natuur is een voortdurende hindernis, een belemmering, een vijand. Ze is het kromme hout dat het ons zo moeilijk maakt iets rechts te worden. Als er al iets van de mens geworden is, dan alleen omdat de goddelijke vonk helpt dit gevaarlijke, dierlijke deel tot het strikt noodzakelijke te beperken, dus zo klein mogelijk en op de juiste plaats te houden. Gevoelens, zo lees je in de westerse traditie vaker dan je kunt citeren, zijn altijd irrationeel. Wie naar zijn gevoel luistert, het zelfs maar serieus neemt, is al op de verkeerde weg. Alleen als we het dier in ons overwinnen, als we onszelf beheersen, kunnen we ons met verhevener zaken bezighouden. En alleen dat verhevene is van belang,

opdat we toch eindelijk echt terugkeren tot wat in den beginne was: niet de zintuiglijke ervaring, maar het Woord.

Natuurlijk zullen tegenwoordig nog maar heel weinig mensen beweren dat de natuur het rijk van de duivel en de vrouw de handlangster van Satan is, het beste instrument om de mens telkens in verleiding te brengen, omdat de hellevorst met God om onze ziel strijdt of op zijn minst om de ziel van de man. Maar het wantrouwen jegens het eigen lichaam is onverminderd aanwezig, net als de angst voor de ongebreidelde natuur en met name voor de onbeteugelde vrouwelijke zinnelijkheid. Oude verhalen werken lang door. Geseksualiseerd of zelfs maar als seksueel wezen aangesproken te worden hoort bij de ergste vernederingen, en onvrijwillige naaktheid is een van de doeltreffendste martelmethodes. Ondanks al het verlichtingsdenken sinds de achttiende eeuw en alle inspanningen op seksueel-pedagogisch gebied lijkt seks in de eenentwintigste eeuw nog altijd vooral één ding: een probleem.

Hoe moeten we er zelfs maar over beginnen? Je valt ofwel onder het type mens dat bij het vooruitzicht alleen al knal-rood wordt en ergens tussen gegiechel, geveinsde soevereiniteit en ironische zinspelingen om de hete brij heen blijft draaien, of je geeft de voorkeur aan een verlichte houding en behandelt elke aanzet tot een gesprek over seks als onrijp gedrag, dat niet hoort of in elk geval niet langer interessant is, omdat je daar zelf allang overheen bent. Of je brengt anderen juist in deze ongemakkelijke situatie omdat je tot de kleine groep behoort die er geen moeite mee heeft over seks te praten. Kortom: we schieten allemaal in een kramp.

Veel makkelijker is het om over misstanden te beginnen, want afstand nemen is aangenamer dan ergens daadwerkelijk over nadenken, vooral omdat verontwaardiging zich zo prachtig laat aanzwengelen met een krachtige morele moti-

vatie. We zouden het er natuurlijk liever niet over hebben, maar de omstandigheden dwingen ertoe. *Me too*-onthullingen, misbruik, verkrachting, relatiedrama's, mensenhandel, besnijdeniswaanzin, pornoverslaving, lichaamscultus, impotentieangst, plastische chirurgie in de schaamstreek – als het om verschijnselen gaat waar niemand blij mee kan zijn, wordt zelfs het onbespreekbare gemakkelijker bespreekbaar. Wie zich van onrecht en misdaad distantieert, trapt weliswaar meestal slechts open deuren in, maar die aandacht voor het negatieve creëert tegelijkertijd feilloos afstand. Zo in elk geval niet! Weg ermee! Ver weg.

Ook daarom gaat het meestal over wat we niet willen, en zelfs dan nog het liefst in het kader van een theoretisch debat. Een man mag zijn hand niet ongevraagd op de knie van een vrouw leggen, een vrouw mag geen dubbelzinnige signalen afgeven. En als er toch op miraculeuze wijze intimiteit plaatsvindt, wil de samenleving graag beslissen in welke vorm die is toegestaan en in welke niet. De reguleringswaan ontketent een ongekende agressiviteit als iemand het waagt zich aan de norm te onttrekken of er ambivalent uit te zien. Het is al voldoende om erop te wijzen dat biologen inmiddels meer dan vijftien verschillende geslachten kunnen aantonen, die allemaal hetzelfde recht op geluk en familie zouden kunnen hebben, om meer demonstranten de straat op te krijgen tegen dit soort ketterijen die een gevaar vormen voor de staat en het gezinsleven dan dat er betogers te vinden zouden zijn voor de wereldvrede. Regels, verboden, normen en waarden... Geen woord over de mooiste bijzaak ter wereld, zolang traditie en orde de hoofdzaak blijven.

Maar als seks voor de moderne mens niets meer is dan een afgrond van ellende, waarom laten we het dan niet gewoon zitten?

Niet alleen in de Verenigde Staten wordt sinds een paar jaar serieus gediscussieerd of het ons en de samenleving niet een stuk beter zou vergaan als we dat hele ongemakkelijke gedoe gewoon volledig afschaffen. Wij zijn de eerste generatie die dat werkelijk zou kunnen zonder het voortbestaan van de soort in gevaar te brengen. Een beetje kunstmatige inseminatie hier, een beetje artificiële intelligentie daar en al onze problemen zouden als sneeuw voor de zon verdwijnen. Dankzij voortplantingstechnieken als het splitsen van genetisch materiaal is er niet eens meer een afspraak tussen de geslachten vereist. We kunnen al geruime tijd van elke normale lichaamscel een geslachtscel maken. De man is zelfs nu al niet meer nodig als spermaproducent. Weliswaar is er voor de geboorte van een kind nog altijd een biologische vrouw nodig, een mens met een baarmoeder, maar zelfs daarvoor zullen we ongetwijfeld binnen afzienbare tijd een alternatief kunnen regelen. Niemand hoeft een harmonieus gezinsleven nog te laten verstoren door een eenzijdig verlangen, tegenstrijdige begeertes of zulke lastige kwesties als anticonceptie en bescherming tegen besmettelijke ziektes, als iedereen eenmaal heeft begrepen dat het ook hier enkel om uitscheiding gaat, iets wat we normaal gesproken dus afgezonderd en op speciaal daarvoor ingerichte plaatsen afhandelen, waar het er comfortabeler en schoner aan toegaat dan in de bosjes. Het schijnt dat de verkoop van 'sekspoppen' en andere alternatieven voor het lichaam van een ander door de coronapandemie flink in de lift zit. Wat ligt er daarom meer voor de hand dan om voor een discrete bevrediging van de overbodig geworden, resterende lust opnieuw de hoop op de techniek te vestigen? En toch: toen in 2016 en 2018 in het kader van wetenschappelijk onderzoek naar interactie met humanoïde robots aan proefpersonen ook werd gevraagd hoe hun persoonlijke seksrobot voor de

veilige driftafvoer eruit zou moeten zien, antwoordde een niet te verwaarlozen deel: als mijn huidige levenspartner.

Als het over de mens gaat, wordt het spreken over natuur ingewikkeld. Voor een wezen met bewustzijn bestaat er een wezenlijk onderscheid tussen een voorwerp en het beleefde ding dat iemand zelf is. Bewustzijn en zelfbewustzijn veranderen alles. Reflectie, het bewuste beleven van het denken, zorgt niet alleen voor twijfel in de wereld, maar ook in het individu. We ervaren geest en lichaam als fundamenteel verschillend, terwijl het toch onze geest en ons lichaam is. Er bestaat een wezenlijk verschil tussen een lichaam zijn en weten dat je lichamelijk bent. Dat maakt de seksuele ervaring tot een uitermate ingewikkelde zelfervaring. In geen enkele andere situatie komt iemand zo dicht bij het wezen van de mens en bij zichzelf. En toch is nadenken over seks vreemd genoeg niet een van de favoriete tijdsbestedingen van denkende mensen, niet eens van filosofen.

Probeer maar eens de vraag te beantwoorden hoe autoerotiek mogelijk is, dus waarom iemand zich door de aanraking van de eigen hand kan laten verrassen. Kunt u verklaren waarom de bril op uw neus of zelfs het mobieltje in uw hand soms voelt als een deel van het eigen lichaam, maar u tegelijkertijd de eigen hand niet als zodanig herkent wanneer een erotische fantasie dat verlangt? Begrijpt u waarom veel mensen zich door de seksuele voorkeur van een ander bedreigd kunnen voelen, terwijl diegene die voor die neiging uitkomt zich geenszins voor hen interesseert? En kunt u het rijmen dat we een ander zonder aarzelen ons leven en zelfs ons hart toevertrouwen, maar voor niets ter wereld banger zijn dan voor zijn of haar eerste blik op ons blote lichaam?

Seks is allesbehalve vanzelfsprekend zodra we het over de mens hebben.

We kunnen het onaangenaam en bedreigend vinden,

maar ons lichaam en onze geest staan nooit dichter bij elkaar dan in de zeldzame hoge vluchten van onze lust. De macht van ons denken is nooit zo voelbaar als in deze vorm van denken en voelen. Dat was niet in de laatste plaats een reden voor de verwoede pogingen mensen af te houden van zelfbevrediging (een interessant woord, overigens). De verhouding tussen lichaam en geest beleven mensen niet als iets statisch, alsof het lichaam een pop is die blijft wat hij is als je ermee speelt. Gewilde zelfbeleving, zo wisten de mensen die voor masturbatie waarschuwden al lang voor de opkomst van de neurologie, is altijd direct een verandering. Een seksuele beleving staat niet op zichzelf, maar maakt gebruik van het geheugen en laat sporen na. Zelfs al kunnen we lichaamsdelen namen geven en anatomische modellen bouwen, het lichaam blijft plastisch en voortdurend aan verandering onderhevig. Onze gedachten kunnen er grote invloed op uitoefenen. Denken, gedrag, beleving, kortom het bewuste gebruik van het eigen lichaam heeft een drastische invloed op een mens, wat zich, zoals de ervaring leert, niet lang onder de dekens laat houden.

Waarom spreken we dus niet uitvoeriger over deze kenmerkende vorming van het zelf? Waarom zijn we niet nieuwsgieriger naar wat seks precies is en kan zijn, maar maken we ons slechts zorgen over het vermeende gevaar? Hoe komen we erbij dat iets wat zo fascinerend en overweldigend is, ons alleen in de afgrond van het verderf kan storten? Waarom weigeren we de zinnelijke lust te respecteren? In plaats daarvan predikt een groot deel van de mensheid niet zonder trots op de eigen preutsheid precies het tegenovergestelde. Maagdelijkheid en schaamtegevoelens worden geroemd, onthouding en kuisheid worden als godgevallige toestanden geprezen. De meerderheid doet er op zijn minst zo stiekem mogelijk over en schrikt van

iedereen die er anders over denkt. Met andere woorden: waarom bevorderen we geen sekscultuur?

Al was het niet voor ons plezier of om onze nieuwsgierigheid te stillen, dan misschien omdat het verstandig zou zijn dat te doen? Dat de meeste debatten over seks vastlopen is niet alleen tijdsverspilling, maar vooral ook een onverkwikkelijke ervaring. Wie zich niet beroepshalve bezighoudt met dwaalsporen van het denken heeft er althans op een gegeven moment wel genoeg van om iedere keer opnieuw van de ene categoriefout naar de volgende onjuiste gevolgtrekking te hobbelen, alsof we na een paar duizend jaar ervaring met bewust denken niet allemaal tot veel meer in staat zijn. De meesten weten inmiddels toch allang dat het niet genoeg is om gewoon wat te observeren en te omschrijven, omdat menselijke waarneming allesbehalve een simpel of mechanisch proces is. Het moet toch mogelijk zijn de vraag te stellen hoe een dialoog tussen lichamen eruit kan zien en in elk geval op een vrijere manier over seks na te denken dan tot nu toe is gedaan.

Maar mag dat?

De vraag moet natuurlijk zorgvuldiger worden geformuleerd: waar haalt uitgerekend een vrouw het lef vandaan om vandaag de dag nog een hooglied op de liefde aan te heffen? Weet ze soms niet hoe afgrijselijk vrouwen en iedereen die niet op de voorgeschreven manier mannelijk is, behandeld worden, omdat het altijd uitsluitend om dat ene draait? Mag er zo over seks gedacht worden, terwijl we er toch alles aan zouden moeten doen om vrouwen eerst maar eens in staat te stellen uit te vinden hoe het voelt om onafhankelijk te zijn, en hoe ook zij zich van hun verstand kunnen bedienen zonder de leiding van een ander? Wie eenvoudige vragen stelt over dit onderwerp, dus gewoon als mens, of het nu een man is of een vrouw of alles daar-